

Krajinné prvky trochu jinak

Po staletí a někde dokonce po tisíciletí člověk měnil své okolí, až krajinu přetvořil do dnešní podoby. Někde byl jeho vliv značný – jako v městských aglomeracích a v průmyslové krajině přeměněné těžbou nerostných surovin. Jinde byl naopak velmi malý, jako je tomu příkladně na nejvyšších hřebenech Krkonoš. Mezi těmito dvěma krajnostmi se pak nachází kulturní krajina nížin, pahorkatin a do jisté míry i věnce pohraničních hor. Krajina u nás je tak do značné míry artefakt, společné dílo přírody a člověka.

Podívejme se na ni právě jeho očima, načrtněme, jak na nás působí, co pro nás znamená... Především je zapotřebí hned v úvodu zdůraznit, že vnímání je individuální záležitost závisující na osobnosti každého z nás a percepce krajiny se tak může velmi lišit.

Na fotografiích níže jsou zachyceny dvě krajiny. První horská, lesnatá, rozlehlá – působí majestátně, velebně a většina z nás si podobné pohledy spojí s dovolenou nebo s nedělním výletem za klidem a čerstvým vzduchem. Rádi si osvěžíme, protáhneme svaly, potěšíme se dálkami, ale s večerem scházíme dolů nejprve do hospody a pak domů. Krajina majestátní, působivá, ale trochu odtažitá, krajina navštěvovaná.

A pak se lesy rozestupují, přibývá luk, pastvin, dole se kouří z komínů, domy kolem potoka, alej ke kostelu, zakokrhá kohout, zatroubí auto, vrčí sekačka na trávu, známe to všich-

ni. Chvilé jiné radosti, chvíle návratu, vracíme se domů do krajiny obývané. Krajiny polidštěné. Nechme stranou skutečnost, že horské lesy jsou dnes z velké části hospodářské porosty, to zásadní je, že tvořily „předkolonizační kryt“, než do nich vstoupil

člověk a začal krajinu měnit k obrazu svému. Zjednodušujeme trochu, lesy nebyly nejspíš tak souvislé a husté, jak se dříve uvádělo, přes to, ale pokrývaly většinu území České republiky.

Co vytváří ten příjemný domácí pocit? Možná měřítko krajiny, lidské měřítko, rozlehlost a mohutnost nahradila drobnokresba, mnohost, různost, neustále se měnící pohledy, pocit útulnosti, bezpečí.

V zemědělsky intenzivně využívaných nížinách, kde až na obzor běží lány polí, můžeme zažít podobný pocit jako na horském hřebeni. Vysoké nebe a země do dále. Horské slunce a asfaltová polní cesta jako přímka. I tady se mísí jakási majestátnost

Krajina navštěvovaná

Krajina obývaná

s odtažitostí. Jsme rádi, když oči přitáhne vzdálená věž kostela, pár topolů u potoka.

Dostáváme se tak k prvkům krajiny, jednotlivostem, které krajinu rozrůžňují, vytvářejí její pro nás libý rozměr. Každý je zná, lesnatá čepice na návrší, pravidelný rytmus ovocných stromořadí podél polních cest i alejí listnáčů doprovázející silnice, klikatící se potok v louce s vrbami a olšemi, dlouhé pásy stromů na bývalých kamenicích, mohutné solitéry lip a dubů strážících kapličky a kříže, pásy mezi a teras s keři, selské sady v závětrných kotlinách a na prosluněných svazích, ale také směs pastvin, luk, polí, do nich zařízle úvozy, mokřiny a prameniště, zaniklé lomy a pískovny, lučnaté říční nivy a další a další – pestrá mozaika. ➔

Linie krajiny u Spálova

Podvečerní stíny na mezích u Heřmanovic

➔ Vidíme výsledek lidského hospodaření – životy předešlých generací vepsané do krajiny. Neznámých, zdánlivě anonymních, ale není tomu tak, konkrétních lidských osudů, lidí, kteří byli spjati se svým okolím mnohem silněji, než je tomu dnes. Adresnost naší krajiny je její velkou hodnotou. Ten mohutný strom v poli byl zasažen na hranici katastrů, živořící hrušňové stromořadí se táhlo kolem zaniklé cesty, stále mokré místo pod strání, dříve zde byla studánka. Lidé, ti, kteří zde byli před

námi, tudy chodívali na pole, seděli ve stínu stromu při odpočinku a popíjeli vodu ze studánky. Zanechali nám krajinu jako svědectví své každodennosti i svátků, krajina byla dějištěm nesčetných příběhů a drobných všedních radostí a starostí. Dnes je nacházíme skryty v pomístních jménech, vyprávěnkách, pověstech.

Krajina je tak zvláštní památkou, památkou, která se stále mění. Uzpůsobujeme ji svým potřebám, přesto by bylo dobré nezapomínat na ty, kteří ji obývali před námi.

Mít úctu k našim předchůdcům a naučit se využívat jejich zkušeností, které sbírali a předávali si je po řadu let, poznání vychozené, vypozerované. Laboratorní analýzy ani letecké či družicové snímkování je nemohou plně nahradit.

Krajina své obyvatele živila, živí i dnes a nejinak tomu jistě bude i nadále. I proto by měla být zdravá. K jejímu zdraví přispívají i krajinné prvky, kousky jinakosti v produkčních kultúrách. Ale nejde jen o žaludky, přispívá i k našemu duševnímu zdraví, pocitu pohody. Měnlivý cyklus ročních dob, pro naše mírné pásmo typický, přináší stále nové podněty a mnohem více jich poskytuje krajina členitá, drobnokresebná. Vzpomeňme na díla našich krajinářů – malířů nebo fotografů – objevovali malebnost míst a často vyhledávali právě motivy bohaté na křivky a barvy.

Dostáváme se k závěru, k shrnutí: čteme o různých mimoprodukčních funkcích zemědělství – jednou z těch nejvýznamnějších by myslím mělo být vytváření pocitu blízkého, našeho domova, který kotví v minulosti a žije současností.

TEXT A FOTO

Radim Jarošek,

**Agentura ochrany přírody a krajiny ČR,
Správa CHKO Poodří
a krajské středisko Ostrava**

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

